

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ระดับหมู่บ้านของครูประถมศึกษา ภาคเหนือ ได้นำเสนอในด้านวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาการนำความรู้ที่ได้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หมู่บ้านไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนประถม ภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาสัมพันธ์แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคเหนือ
4. เพื่อศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากร

ตัวอย่างประชากรเป็นครูประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ จำนวน 50 คน ผู้ใหญ่บ้านในเขตบริการเดียวกับครูประถมศึกษา จำนวน

50 คน และผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยระดับหมู่บ้าน จำนวน 50 คน
รวมตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 150 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ฉบับที่ 1 แบบสอบถามความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

2.1.1 ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

2.1.2 ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก (Multiple Choice) จำนวน 40 ข้อ

2.2 ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์การนำความรู้ที่ได้จากการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคเหนือ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในรูปแบบตรวจรายการ จำนวน 19 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ในรูปแบบคำถามปลายเปิด (Open Ended) จำนวน 1 ข้อ

2.3 ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาสัมพันธ์แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคเหนือ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่าจำนวน 41 ข้อ แบบตรวจรายการ 6 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูปแบบคำถามปลายเปิดจำนวน 1 ข้อ

2.4 ฉบับที่ 4 แบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 24 ข้อ แบบตรวจรายการจำนวน 5 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูปแบบคำถามปลายเปิด จำนวน 1 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้จำนวน 20 ชุด กับกลุ่มทดลองจำนวน 20 คน ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบความรู้ครูประถมศึกษา เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ มีระดับความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.2-0.8 มีจำนวน 35 ข้อ ค่าอำนาจจำแนก 0.2 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบ 0.97 และแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดมีความถูกต้อง ส่วนวนภาษาเข้าใจง่ายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ครอบคลุมเนื้อหา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ ไปทดสอบและสัมภาษณ์ครูประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านที่เป็นตัวอย่างประชากรตามวัน เวลา ที่ได้นัดหมาย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ

1.1 ข้อมูลตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

1.2 ข้อมูลตอนที่ 2 เป็นคะแนนจากการทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยคำนวณค่าเฉลี่ยหรือค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic Mean) ของคะแนนในแต่ละเรื่อง และรวบรวมคะแนนในแต่ละเรื่องของครูประถมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรทั้ง 50 คน มาเทียบกับเกณฑ์การประเมินผลของกรมวิชาการ (2533)

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์การนำความรู้ที่ได้รับในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคเหนือ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2.2 ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยจัดหมวดหมู่ แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

3. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริม ประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคเหนือ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

3.1 ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปมาตราส่วนประมาณค่า นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยนำคะแนนของระดับการปฏิบัติของครูประถมศึกษา มาหาค่าเฉลี่ยและ แปลความหมาย แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

3.2 ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปแบบตรวจรายการ นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบ ความเรียง

3.3 ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูปคำถามปลาย เปิด นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยจัดหมวดหมู่ แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอ ในรูปตารางประกอบความเรียง

4. ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์บทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูประถมศึกษา ผู้ใหญ่บ้านหรือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน แบ่งการวิเคราะห์ ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

4.1 ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปมาตราส่วน ประมาณค่า นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยนำคะแนนของระดับการปฏิบัติของครูประถมศึกษา มา หาค่าเฉลี่ยและแปลความหมาย แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

4.2 ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างในรูปแบบตรวจรายการ นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบ ความเรียง

4.3 ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างในรูปคำถามปลายเปิด นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยจัดหมวดหมู่แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตาราง ประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลจากการทดสอบความรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ

1.1 สถานภาพของครูประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ สรุปได้ว่าครูทั้งหมดจำนวน 50 คน เป็นชาย 41 คน คิดเป็นร้อยละ 82.00 หญิง 9 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 50.00 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี รองลงมาร้อยละ 46.00 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ครูจำนวนสูงสุดมีประสบการณ์ในการทำงาน 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 86.00 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ครูจำนวนสูงสุดมีจำนวนชั่วโมงที่ทำการสอนใน 1 สัปดาห์ จำนวน 21-25 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาคือ จำนวน 16-20 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 24.00 ครูส่วนใหญ่จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 84.00 ทำหน้าที่สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มภาระงานพื้นฐานอาชีพ รองลงมาคือ ครูร้อยละ 80.00 ทำหน้าที่สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ครูส่วนใหญ่จำนวนเท่ากันร้อยละ 60.00 ได้รับความอื่นที่ได้รับความหมายคือ งานกิจการนักเรียน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รองลงมาคือ งานวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 58.00 ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 70.00 ได้รับการอบรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการเมือง การปกครองจากสถาบันการศึกษา รองลงมาคือ เคยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารหรือตำราต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 54.00

1.2 ผลการศึกษาความรู้ของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ

โดยเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านภาคเหนือ ของครูประถมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 62.18$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของความรู้พบว่า

1) ความรู้ด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ เรื่องระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและวิถีชีวิตประชาธิปไตย ครูประถมศึกษามีความรู้ที่อยู่ในระดับเดียวกันคือ ระดับปานกลาง ในความรู้เรื่องระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้คะแนนสูงสุด และอยู่ในระดับดี คือ เรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนคะแนนต่ำสุดและอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด คือ เรื่องมนุษยสัมพันธ์ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ในความรู้เรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตยครูส่วนใหญ่ได้คะแนนสูงสุด และอยู่ในระดับดี คือ เรื่องการเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน ส่วนคะแนนต่ำสุดและอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ คือ เรื่องการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

2) ความรู้ด้านวิธีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของครูประถมศึกษานั้นปรากฏว่ามีความรู้ที่อยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด ครูส่วนใหญ่ได้คะแนนสูงสุดและอยู่ในระดับปานกลาง คือ เรื่องขั้นเตรียมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ส่วนคะแนนต่ำสุดและอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด คือ ขั้นประเมินผลการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2. ผลการศึกษาการนำความรู้ที่ได้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้านภาคเหนือไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้นำความรู้ด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และด้านวิธีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

1) ในด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้เกี่ยวกับระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ ความรู้เรื่องประชาธิปไตย การเลือกตั้ง แนวปฏิบัติของประชาชนในการเลือกตั้ง ลักษณะและวิธีการข้อเสียดังเลือกตั้ง ผลเสียที่เกิดจากการข้อเสียดัง เลือกตั้ง หน้าทีของประชาชนในการป้องกันการข้อเสียดังเลือกตั้ง หน้าทีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และลักษณะของสมาชิกสภาผู้แทนที่ดีและไม่ดี ลักษณะที่น่าไปใช้มากที่สุด คือ

การนำไปเป็นเนื้อหาประกอบการสอนเรื่องประชาธิปไตยในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนความรู้ที่ประถมศึกษานำไปใช้น้อยที่สุด ในด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ นำไปเป็นเนื้อหาประกอบการสอนกลุ่มประสบการณ์อื่น นอกเหนือจากกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ส่วนความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ เรื่องการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และยอมรับสิ่งข้างมาก การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยใช้เหตุผลในการประนีประนอม และการรักษาสิทธิของตนเองในการเลือกตั้ง ลักษณะที่นำไปใช้มากที่สุด คือ การนำไปเป็นเนื้อหาประกอบการสอนเรื่องประชาธิปไตยในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รองลงมาคือ การนำไปเป็นแนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักเรียนในการอยู่ร่วมกันในห้องเรียน นอกจากนี้ครูประถมศึกษายังได้นำความรู้เรื่องการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในลักษณะที่นำไปเป็นเนื้อหาประกอบการสอนกลุ่มประสบการณ์อื่น นอกเหนือจากกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนความรู้เรื่องการรักษาสิทธิของตัวเองในการเลือกตั้งนั้น ครูประถมศึกษาได้นำไปใช้ในลักษณะที่นำไปเป็นแนวปฏิบัติของนักเรียนในการเลือกตัวแทนห้องเรียน

2) ในด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ ความรู้เรื่องเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตย ลักษณะที่ครูประถมศึกษานำไปใช้มากที่สุด คือ การนำไปเป็นเกณฑ์เพื่อคัดเลือกครูที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ความรู้เรื่องการศึกษาข้อมูลหมู่บ้าน ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้นำไปใช้ในลักษณะของการนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ความรู้เรื่องวิธีการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตย ลักษณะที่ครูประถมศึกษานำไปใช้มากที่สุด คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในกิจกรรมหน้าเสาธง นอกจากนี้ยังมีครูประถมศึกษาจำนวนหนึ่งไม่ได้นำความรู้ดังกล่าวไปใช้ และความรู้เรื่องข้อควรปฏิบัติของชุดปฏิบัติการ

แผนร่ำประชาธิปไตย ลักษณะที่ครูประถมศึกษานำไปใช้มากที่สุด คือ การนำไปใช้วางแผน การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

ส่วนความรู้ที่จำเป็นต้องนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาที่ครูประถมศึกษายังไม่ได้รับ คือ การมีวิถีชีวิตประชาธิปไตย รองลงมาคือ การประเมินผลพฤติกรรมประชาธิปไตย

3. ผลการศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคเหนือ

1) บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในภาพรวม ครูประถมศึกษาโดยเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 1.64$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดในการจัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย คือ การจัดให้มีแผนภูมิ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ทำความสะอาดภายในห้องเรียน ส่วนบทบาทที่ครูปฏิบัติต่ำสุด คือ การปรับปรุงป้ายนิเทศเพื่อให้นักเรียนเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นภายในห้องเรียน

บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดในฐานะเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนในการใช้กระบวนการกลุ่ม คือ การพูดจาด้วยความสุภาพและเป็นกันเองกับนักเรียน ส่วนบทบาทที่ครูปฏิบัติต่ำสุด คือ การร่วมทำงานกับนักเรียน ในฐานะเป็นสมาชิก

บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดในการใช้ชีวิตสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย คือ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนหาข่าวทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาเสนอในห้องเรียน และช่วยกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปก่อนจะเชื่อถือ ส่วนบทบาทที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนในห้องเรียน และรองลงมาคือ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้านอกสถานที่จากบุคคลหรือแหล่งความรู้ในท้องถิ่น

2) บทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในภาพรวม ครูประถมศึกษาโดยเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.04$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

บทบาทที่ครูประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ให้นักเรียนหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันรับผิดชอบดูแลทำความสะอาดอาคารเรียน โรงอาหารและบริเวณโรงเรียน เป็นกลุ่ม ส่วนบทบาทที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยจัดป้าย กล้อง หรือตู้แสดงความคิดเห็น รองลงมาคือ การเชิญ บุคลากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือด้านวิชาการ และวิชาชีพที่น่าสนใจแก่นักเรียน

3) บทบาทของครูประถมศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียน ในภาพรวม ครูประถมศึกษาทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่นักเรียนได้ เมื่อพิจารณา ในรายละเอียดพบว่า

การให้เกียรติและยกย่องผู้อื่น : บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด คือ การกล่าวสรรเสริญความดีของเพื่อนร่วมงานและนักเรียนที่มีความประพฤติดี

การแสดงออกถึงความตั้งใจในการทำงาน : บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติ สูงสุด คือ การปรับปรุงงานที่ตนรับผิดชอบอยู่เสมอ

การแสดงออกถึงความมีเหตุผล : บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด คือ เมื่อนักเรียนกระทำผิด ครูได้ชี้แจงเหตุผลก่อนลงโทษทุกครั้ง

การแสดงออกถึงการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม : บทบาทที่ครูประถม ศึกษาศึกษาปฏิบัติสูงสุด คือ การให้ความร่วมมือในการทำงานกับครูคนอื่นอย่างเต็มความสามารถ

การแสดงออกถึงความมีระเบียบวินัย : บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด และมีจำนวนเท่ากัน คือ การเข้าสอนและออกจากห้องเรียนตามกำหนดเวลา และการปฏิบัติ ความซื่อตรงหรือสัญญาที่ได้ให้ไว้กับคนอื่น

การแสดงออกถึงความยุติธรรมในการปฏิบัติตนต่อเพื่อนครูและนักเรียน : บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด คือ การปกครองนักเรียนโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

4) ส่วนบทบาทของครูประถมศึกษาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย แก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นนั้น ครูประถมศึกษา ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า บทบาทที่ครูประถมศึกษาควรปฏิบัติสูงสุด คือ ครูมีบทบาทในการเป็น

ผู้วางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาโดยอาศัยข้อมูลท้องถิ่นเป็นหลัก

4. ผลการศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูประถมศึกษา ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน

1) บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านของครูประถมศึกษา โดยเฉลี่ยทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาให้ความร่วมมือกับประชาชนประกอบกิจกรรมในชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญในหมู่บ้าน งานพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ และผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านยังให้ความเห็นอีกว่านอกจากบทบาทดังกล่าวแล้ว ครูประถมศึกษายังมีการร่วมมือกับประชาชนในการปรับปรุงสาธารณูปโภคและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ส่วนบทบาทที่ครูปฏิบัติต่ำสุดนั้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่าครูประถมศึกษามีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและความจำเป็นเร่งด่วนที่ชุมชนควรได้รับการพัฒนา

2) บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน โดยเฉลี่ยทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

บทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น ครูประถมศึกษาเห็นว่า การชักนำให้ประชาชนให้ความร่วมมือเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยในลักษณะพูดปากต่อปาก ในขณะที่ผู้ใหญ่บ้านและผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านให้ความเห็นตรงกันถึงบทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุด คือ การประชุมชี้แจงเกี่ยวกับความสำคัญของการเลือกตั้ง และการปฏิบัติตนของประชาชนในการเลือกตั้ง ส่วนบทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติต่ำสุดนั้น ครูประถมศึกษาและผู้ใหญ่บ้านให้ความเห็นตรงกัน คือ การจัดทำและส่งจดหมายเวียน เพื่อแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมืองการปกครองแก่ประชาชน นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านยังให้ความเห็นว่า การจัดนิทรรศการการเผยแพร่ความรู้

เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ก็มีการปฏิบัติอยู่ในระดับเดียวกัน ส่วนผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านให้ความเห็นว่า เป็นการจัดฉายวิทัศน์เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนในโอกาสต่าง ๆ

นอกจากนั้นครูประถมศึกษาและผู้ใหญ่บ้านยังให้ความเห็นตรงกันเกี่ยวกับบทบาทที่ครูประถมศึกษาไม่ได้ปฏิบัติ คือ การจัดฉายวิทัศน์เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3) บทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในภาพรวมทุกกลุ่มให้ความเห็นว่า ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า

การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น : กิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกัน คือ ครูควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในการประชุมแต่ละครั้ง

การตัดสินใจร่วมกันโดยใช้เสียงข้างมาก : กิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกัน คือ ครูส่งเสริมให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงหรือมติในที่ประชุม

การเคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น : กิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้นทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันคือ ครูให้คำแนะนำแก่ประชาชนในด้านการปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย : กิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกัน คือ ครูชักชวนในประชาชนร่วมกันดูแลรักษาสมบัติของชุมชน

การร่วมกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของสังคม : กิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกัน คือ ครูชักชวนให้ประชาชนได้ร่วมกันสละเวลาส่วนตัวเพื่อร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน และครูประถมนศึกษาังให้ความเห็นอีกว่า ครูเป็นผู้นำในด้านการอุทิศตนในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

การใช้วิถีการประนีประนอมในการแก้ปัญหา : กิจกรรมที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดนั้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันคือ ครูแนะนำให้ประชาชนใช้วิถีการประนีประนอมในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านและผู้ร่วมชุดปฏิบัติการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านจำนวนหนึ่งให้ความเห็นว่า ครูไม่ได้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จักใช้วิถีการประนีประนอมในการแก้ปัญหา

4.4 ส่วนบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ ให้บรรลุดุฏประสงค์มากยิ่งขึ้น ทุกกลุ่มให้ความเห็นสูงสุดตรงกันว่า ครูประถมศึกษาทุกคนควรทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน และควรกระทำตลอดเวลาไม่ควรกระทำเมื่อมีโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยเท่านั้น รองลงมาคือ ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย

อภิปรายผล

1. ความรู้เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ของครูประถมศึกษาภาคเหนือ

ด้านเนื้อหาการปกครองประชาธิปไตย ครูประถมศึกษามีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษม เชษชม (2524) ที่พบว่า ครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในเรื่องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง จากผลการวิจัยดังกล่าว ครูน่าจะมีรู้ด้านเนื้อหาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้เพราะครูเป็นบุคลากรสำคัญที่จะพัฒนาพลเมืองให้เป็นผู้มีคุณภาพทั้งในเรื่องของความรู้ความเข้าใจระบบการเมืองการปกครอง และพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางด้านประชาธิปไตยทั้งในโรงเรียนและในชุมชน ดังที่ สาย ภาณุรัตน์ (2512) กล่าวได้ว่า อาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับกระบวนการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพราะครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคนที่จะพัฒนาประเทศ

ด้านวิธีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดย ครูประถมศึกษา มีความรู้ที่อยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด การที่ผลการวิจัยออกมาลักษณะนี้ อาจเป็น เพราะครุศาสตร์ความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ระดับหมู่บ้าน การฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ที่ได้รับ จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยนั้น เป็นการอบรมที่ใช้ระยะเวลาสั้น คือ จำนวน 2 วันเท่านั้น และวิธีการฝึกอบรมก็ใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ระดับหมู่บ้าน จากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่นความรู้ของครูประถมศึกษาที่ได้รับ ขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพของผู้ถ่ายทอด จึงทำให้ครูประศึกษามีความรู้ในระดับดังกล่าว ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ ชุ่ม อารุง (2533) ที่พบว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ คือ การเตรียมบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้และทักษะ เพียงพอที่จะดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นมันน้อยเกินไป

2. การนำความรู้ที่ได้รับในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ ไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนประถมศึกษา

ด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้เรื่องระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์ใน โรงเรียนประถมศึกษา ลักษณะที่นำไปใช้มากที่สุด คือ นำไปเป็นเนื้อหาประกอบการสอน เรื่องประชาธิปไตย ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รองลงมาคือ นำไปฝึกนักเรียนในการเลือกหัวหน้าห้องเรียน และนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติแก่นักเรียนในการเลือกตั้งคณะกรรมการในกิจกรรมส่งเสริมประชาสัมพันธ์นอกห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดให้โรงเรียนสอนความรู้พื้นฐานประชาธิปไตย ให้นักเรียนได้เรียนรู้ในกลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยงานเมืองและการปกครอง นอกจากการสอนความรู้พื้นฐาน ประชาธิปไตยตามหลักสูตรแล้ว ครูสามารถสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ องค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย คือ การฝึกฝนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ ด้วยวิธีการกระบวนกรกลุ่ม และหลังจากได้พิจารณาเห็นว่า

นักเรียนได้รับการฝึกฝนเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตยในห้องเรียน จนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการเน้นพอสมควรแล้ว จึงควรฝึกฝนระบบประชาธิปไตยนอกห้องเรียนต่อไป การที่ครูประถมศึกษา นำความรู้ที่ได้รับในการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น เป็นการฝึกนักเรียนให้เกิดทั้งความรู้ตามเนื้อหาและเกิดวิถีชีวิตประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

ด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาได้นำความรู้เรื่องวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนประถมศึกษา ลักษณะที่นำไปใช้มากที่สุด คือ นำไปใช้วางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีดา รุ่งโรจน์ (2532) ที่พบว่า ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารมีหน้าที่แต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ในด้านดำเนินการส่วนใหญ่มีการประชุมแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำงาน โดยมีหัวหน้าและคณะกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรม ดังนั้น การที่ครูประถมศึกษาได้นำความรู้ที่ได้รับในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านไปใช้ในการวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย จึงทำให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาความรู้ที่ครูประถมศึกษานำไปใช้น้อยที่สุดด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ นำไปเป็นเนื้อหาประกอบการสอนกลุ่มประสบการณ์อื่นนอกเหนือจากกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูควรจะนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์อื่นบ้าง เพราะองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย คือ การฝึกฝนให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ และความรู้ที่ครูประถมศึกษาจำนวนหนึ่งไม่ได้นำไปใช้จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย คือ เรื่องการศึกษาข้อมูลหมู่บ้านและวิธีการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตย ครูประถมศึกษาให้เหตุผลของการไม่ได้นำความรู้ไปใช้ว่า เนื้อหาไม่สามารถนำไปจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย และมีขีดจำกัดในเรื่องเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

3. การศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการส่งเสริมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 บทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ในภาพรวม โดยเฉลี่ยครูประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณวีรารณ กฤษสินชัย (2528) พบว่า บทบาทที่ครูมีการปฏิบัติจริงในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจุบันประเทศไทยมีการตื่นตัวและการณรงค์เรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ครูประถมศึกษาควรมีบทบาทดังกล่าวอยู่ในระดับดี เพื่อผลพัฒนาความรู้ความเข้าใจด้านระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะบังเกิดแก่นักเรียน

เมื่อพิจารณาบทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติสูงสุดในแต่ละบทบาทแล้วพบว่า บทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดให้มีแผนภูมิแบ่งหน้าที่รับผิดชอบทำความสะอาดภายในห้องเรียน การพูดจาด้วยความสุภาพและเป็นกันเองกับนักเรียนและการจัดกิจกรรมให้นักเรียนหาข่าวทั้งรายบุคคล และเป็นกลุ่มเพื่อนำมาเสนอในห้องเรียนและช่วยกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปก่อนที่จะเชื่อถือ และบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ได้แก่ การให้นักเรียนหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันรับผิดชอบดูแลทำความสะอาดอาคารเรียน โรงอาหารและบริเวณโรงเรียนเป็นกลุ่มนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ที่ว่า บทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู นอกจากจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียน โดยเน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อเป็นตัวนำให้นักเรียนฝึกนิสัยประชาธิปไตยแล้ว จำเป็นต้องคำนึงถึงบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยด้วย และบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนควรจัดให้มีขึ้นเมื่อเห็นว่าการฝึกฝนพฤติกรรมในห้องเรียนบรรลุผลแล้ว ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าครูประถมศึกษาได้เข้าใจบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยของตนเอง

บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน-ประถมศึกษา คือ การที่ครูนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยโรงเรียน แต่เมื่อพิจารณาบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยแล้ว พบว่า ครูมีการปฏิบัติในบทบาทดังกล่าว

อยู่ในระดับต่ำสุด ครูประถมศึกษาควรจะมีการปฏิบัติบทบาทดังกล่าวอยู่ในระดับสูง เพราะในปัจจุบันหลักในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ มุ่งเน้นเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และให้ท้องถิ่นหรือชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมากในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ในด้านการจัดกิจกรรมการสอนได้มีนักการศึกษาหลายท่านต่างเรียกร้องให้ครูหันมาใช้ธรรมชาติแวดล้อม และกิจกรรมตามวิถีชีวิตในชุมชน เป็นสื่อการเรียนการสอน ดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์ (2529) กล่าวว่า การใช้สิ่งแวดล้อมในชุมชน และแหล่งวิทยาการที่สำคัญก็เป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่จะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.2 บทบาทของครูประถมศึกษาในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน พบว่า ครูประถมศึกษาทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน ซึ่งสอดคล้อง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528) ที่กล่าวว่า นอกจากบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยของครูประถมศึกษาแล้ว ยังมีบทบาทที่สำคัญที่จะทำให้การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประสบผลสำเร็จคือ บทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักเรียน และเมื่อพิจารณาบทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุดแล้วพบว่า ในด้านการแสดงออกถึงการเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม คือ การให้ความร่วมมือในการทำงานกับครูคนอื่นอย่างเต็มความสามารถ หากครูประถมศึกษามีบทบาทในการปฏิบัติสูงสุดในด้านนี้แล้ว ก็จะทำให้เกิดผลดีต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เพราะในการจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของคณะกรรมการที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นสำคัญ

4. การศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ภาคเหนือ

4.1 บทบาทในการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านของครูประถมศึกษาในภาพรวม โดยเฉลี่ยทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2535) กล่าวถึง วิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านว่า ครูต้องสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านและกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และเมื่อพิจารณาถึงบทบาทที่ครูปฏิบัติสูงสุด ได้แก่ การให้ความร่วมมือกับประชาชนประกอบกิจกรรมในชุมชนตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญใน

หมู่บ้าน และงานพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ นั้น สอดคล้องกับ ทิทาพร วรรณประภา (2525) ที่กล่าวถึง บทบาทที่ครูสามารถทำได้ เมื่อครูเข้าไปอยู่ในชุมชนนั้น ๆ โดยการเข้าไปสำรวจ และศึกษาชุมชนที่ตนเข้าไปอยู่ เพื่อให้รู้สภาพความเป็นอยู่ ชนบทธรรมเนียมประเพณีให้เข้าใจ เสียก่อนแล้วจึงดำเนินการพัฒนาตามเป้าประสงค์ หากครูประถมศึกษามีการปฏิบัติบทบาท ดังกล่าวก็จะส่งผลถึงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านประสบผลสำเร็จ

4.2 บทบาทของครูประถมศึกษาในการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย ในภาพรวมโดยเฉลี่ยทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ครูประถมศึกษาควรจะมีบทบาทดังกล่าวในระดับดีมาก เพราะ นโยบายสำคัญของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจ และศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขให้แก่ประชาชน ครูประถมศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองการปกครอง เพราะครูประถมศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่สามารถฝึกฝนการปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ในวัยเด็ก และเป็นผู้ที่สัมผัสอยู่กับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด สามารถเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งงานวิจัยของ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2535) พบว่า ครูประถมศึกษาเป็นผู้ที่ประชาชนใน หมู่บ้าน ให้การยอมรับและเชื่อถือมากที่สุดในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตย ระดับหมู่บ้าน

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทที่ครูประถมศึกษาปฏิบัติค่าสุดนั้น พบว่า ครูประถมศึกษา ให้ความเห็นว่า คือ การจัดทำและส่งจดหมายเวียนเพื่อแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมือง การปกครอง ส่วนผู้ใหญ่บ้านและผู้ร่วมชุดปฏิบัติการให้ความเห็นว่า คือ การจัดนิทรรศการ การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครู ประถมศึกษาประสบปัญหาในการจัดทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จึงทำให้ครูประถมศึกษาปฏิบัติบทบาทดังกล่าวอยู่ในระดับต่ำ

นอกจากนี้ครูประถมศึกษาและผู้ใหญ่บ้านจำนวนหนึ่งยังให้ความเห็นว่า บทบาท ที่ครูประถมศึกษาไม่ได้ปฏิบัติคือ การจัดฉายวิดิทัศน์เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แก่ประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานวัด งานบุญในหมู่บ้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูประสบ

ปัญหาเช่นเดียวกับบทบาทที่ครูปฏิบัติต่ำสุด และหมู่บ้านบ้างหมู่บ้านยังไม่มีสาธารณูปโภคด้านไฟฟ้า จึงเป็นสาเหตุให้ครูไม่ได้ปฏิบัติบทบาทดังกล่าว

4.3 บทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ในภาพรวมทุกกลุ่มให้ความเห็นตรงกันว่า ครูประถมศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลิศ นนทลือชา (2526) พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความมุ่งหวังเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อชุมชนชนบทในระดับสูง ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองการปกครอง และเมื่อพิจารณากิจกรรมที่ครูมีการปฏิบัติสูงสุดพบว่า ในด้านการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย คือ การชักชวนให้ประชาชนร่วมกันดูแลและรักษาสมบัติของชุมชน และเมื่อครูประถมศึกษามีบทบาทในการจัดกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับสูง ก็จะทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยควรที่จะเพิ่มพูนความรู้ของครูประถมศึกษาโดยการจัดอบรมความรู้ด้านเนื้อหาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และด้านวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยให้มากขึ้น
2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรจัดอบรมความรู้เรื่องกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนประถมศึกษาแก่ครู
3. ครูประถมศึกษาทุกคนควรมีบทบาทในการเผยแพร่ประชาธิปไตยแก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาเรื่องความรู้ความเข้าใจของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา ในภาคเหนือ
2. ควรศึกษาและสร้างโปรแกรม เรื่อง การฝึกอบรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา และโปรแกรมเรื่องการฝึกอบรมวิธีการเผยแพร่ประชาธิปไตยในชุมชนของครูประถมศึกษา